

OPEN MONUMENTENDAG 2023

ZATERDAG 9 EN ZONDAG 10 SEPTEMBER

LEVEND ERFGOED ALS MONUMENTEN KONDEN PRATEN

MONUMENTENROUTE

TILBURG, BERKEL-ENSCHOT, UDENHOUT EN BIEZENMORTEL

GEMEENTE TILBURG

OPEN MONUMENTENDAG 2023

ZATERDAG 9 EN ZONDAG 10 SEPTEMBER

LEVEND ERFGOED - ALS MONUMENTEN KONDEN PRATEN

Elk jaar bepaalt The European Heritage Days het Europa brede thema voor erfgoeddagen. Dit thema is dit jaar 'living heritage'. Naar het Nederlands vertaald letterlijk 'levend erfgoed', al is 'immaterieel erfgoed' een meer gangbare term. Open Monumentendag in Nederland heeft dit jaar als thema: 'Levend Erfgoed; Als monumenten konden praten'.

Immaterieel erfgoed omvat vijf domeinen: **1. Festiviteiten, rituelen en sociale praktijken;** **2. Uitvoerende kunsten;** **3. Spreken, zingen en vertellen;** **4. Traditioneel vakmanschap en ambachten;** **5 kennis en gebruiken rond natuur en universum.**

Dit immaterieel erfgoed komt voor een groot deel ook tot uiting in de activiteiten die in of rondom de opengestelde monumenten (het materieel erfgoed) binnen de gemeente Tilburg worden georganiseerd.

De opengestelde monumenten en activiteiten zijn in Tilburg geconcentreerd in drie gebieden: Binnenstad, Museumkwartier en Tilburg-Noord. Er is speciale aandacht voor het Wilhelminapark dat op 12 september 125 jaar bestaat en voor de Mariakerk op De Schans die 150 jaar geleden werd ingewijd.

In Berkel-Enschot zijn Koningsoord en Museum Onder D'n Hooizolder opengesteld, in Biezenmortel Landpark Assisië en in Udenhout Erfgoedcentrum 't Schoor, het daar tegenover gelegen voormalig raadhuis en een notariskantoor. Wij wensen u een plezierig bezoek aan de monumenten.

In Udenhout en Berkel-Enschot vindt de Open Monumentendag plaats op zaterdag 9 september. Landpark Assisië in Biezenmortel is opengesteld op zaterdag 9 en zondag 10 september. In Tilburg vindt de Open Monumentendag plaats op zondag 10 september, met uitzondering van Tilburg-Noord en het Paleis-Raadhuis (zie aldaar).

Deze brochure is ook digitaal te downloaden:

OPEN MONUMENTENDAG 2023

UDENHOUT ZATERDAG 9 SEPTEMBER

In Udenhout vindt de Open Monumentendag plaats op zaterdag 9 september.

Voorafgaande aan de Open Monumentendag zijn er twee activiteiten georganiseerd:

- (Besloten) presentatie van de Scouting kalender Dorpsleven Udenhout 2024 op donderdag 7 september.
- Presentatie boek 'Over de notaris' in Ontmoetingscentrum 't Plein op vrijdag 8 september. Aanvang 20.00 uur. Gratis toegang maar vooraf aanmelden is verplicht via erfgoedcentrumudenhout@gmail.com.

1. DE KLEINE STRIJDHOEVE / ERFGOED-CENTRUM 'T SCHOOR UDENHOUT EN BIEZENMORTEL

Schoorstraat 2, Udenhout (rijksmonument),
Open van 10.30 - 16.30 uur

Activiteiten: bezichtiging van de vaste collectie, * wisseltonstelling over de jaren zestig en voorwerpen uit de notarispraktijk van weleer.

Foto: Ronald Peeters

Woonhuis uit het laatste kwart van de negentiende eeuw, opgetrokken in eclectische stijl. Het huis was als woonhuis De Kleine Strijdhoeve in 1826 van het landgoed De Strijdhoeve afgesplitst. In de negentiende eeuw was het de burgemeesterswoning.

Begin twintigste eeuw woonde er 'Gouden Willem', burgemeesterszoon W. van Iersel, in 1924 weldoener van Huize Sint Vincentius. In het pand zijn Theeschenkerij 't Rectoraat en Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel gevestigd.

2. VOORMALIG RAADHUIS

Slimstraat 2, Udenhout (rijksmonument)
Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: verkoop boek Over de notaris * tweedehands boekenmarkt * fototentoonstelling over de geschiedenis van de Udenhoutse notarispraktijk * informatie wordt gegeven over notarisarchieven, het kadastrarchief en de digitale collectie foto's, voorwerpen, knipsels, bidprentjes en documenten van 't Schoor * veiling kunstwerken vanaf 15.00 uur van Udenhoutse kunstenaars door een veilingmeester in aanwezigheid van een notaris (een programmabrochure is verkrijgbaar waarin tevens de te veilen kunstwerken worden opgenomen).

Foto: Ronald Peeters

Het raadhuis in de Slimstraat, 1915.
(Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Het voormalige Udenhoutse Raadhuis is gebouwd in 1849/1850. Het gebouw bestond oorspronkelijk uit drie onderdelen, namelijk het raadhuis, de school en het schoolhuis van de bovenmeester. Waar we nu de voormalige raadzaal aantreffen was toen ruimte voor een raadkamer, de secretariskamer, een kamer voor het armbestuur, een kleine vestibule met trappenhal, een zolder en een keldervertrek. Tussen school en raadhuis stond de onderwijzerswoning. Later werd deze woning een postkantoor. De school is van 1849-1901 in gebruik geweest. Na de gemeentelijke herindeling van 1 januari 1997 is het gebouw, eigendom van de gemeente, in beheer van Stichting De Peppel en heeft voor het dorp een representatieve functie.

3. NOTARISKANTOOR DAAMEN DE KORT VAN TUIJL NOTARISSEN

Schoorstraat 5, Udenhout (geen monument)
Open van 11.00 - 14.00 uur

Activiteiten: opengesteld ter bezichtiging in het kader van het thema Udenhoutse notarissen.

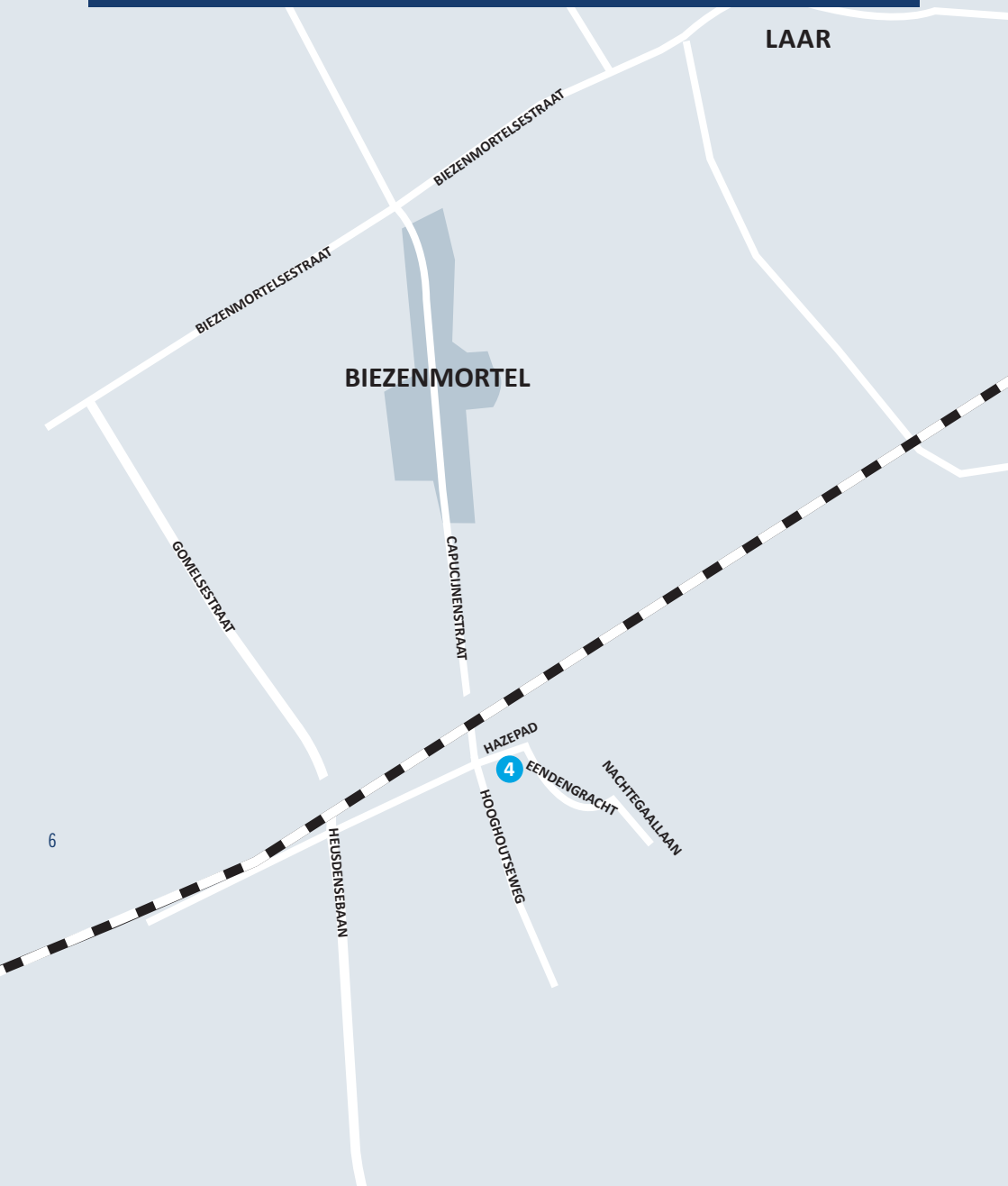

Foto: Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout-Biezenmortel

OPEN MONUMENTENDAG 2023

BIEZENMORTEL ZATERDAG 9 SEPTEMBER EN ZONDAG 10 SEPTEMBER

Landpark Assisië in Biezenmortel is opengesteld op zaterdag 9 en zondag 10 september van 11.00 - 16.00 uur.

4. LANDPARK ASSISIË / PRISMA

Hooghoutseweg 3, Biezenmortel
(rijksmonument)

Open 9 en 10 september van 11.00 - 16.00 uur

Activiteiten: rondleidingen om 11.30 en 14.30 uur * bezichtiging van kapel, werkplaatsen, boerderij, lokaal 12 en historisch archief * films * bewonerskoor De Zonnestrallen op 10 september om 13.00 uur * brocante en tweedehands kledingzaak

De congregatie van de Broeders Penitenten uit Boekel kocht in 1901 van mejuffrouw Van Beugen uit 's-Hertogenbosch drie pachtboerderijen die bekend stonden als de Gasthuis-hoeven. De totale oppervlakte bedroeg circa 45 hectare. De broeders bouwden op die gronden in 1904 een complex voor de huisvesting en verpleging van jongens en mannen met een verstandelijke beperking. Na een experimentele start in 1909 met het geven van onderwijs, was in 1922 de Assisiëschool de eerste RK BLO-school van Nederland. Men begon met lesgeven in de spreekkamers van het administratiegebouw in afwachting van de bouw van de school in 1923. De school is meermalen uitgebreid. In 1990 kwam door het sterk dalende aantal leerlingen een einde aan het onderwijs hier.

Foto: Ronald Peeters

De kloosterkapel uit 1910 werd na het vertrek van de broeders in 1990 als dorpskerk in gebruik genomen. Op het terrein wonen nog steeds mensen met een verstandelijke beperking. Zij worden begeleid door de stichting Prisma.

In het Erfgoedstraatje (Nachtegaallaan) staan nog de panden die destijds gebouwd zijn, zoals de boerderij en de gebouwen van de ondersteunende diensten. De boerderij is een boerderij gebleven, maar de andere gebouwen hebben diverse functies gehad.

Huize Assisië, ca. 1925. (Coll. Rijksdienst Cultureel Erfgoed)

OPEN MONUMENTENDAG 2023

BERKEL-ENSCHOT ZATERDAG 9 SEPTEMBER

In Berkel-Enschot vindt de Open Monumentendag plaats op zaterdag 9 september.

5. VOORMALIG TRAPPISTINNENABDIJ / ONTMOETINGSCENTRUM ONS KONINGSOORD

*Trappistinentuin 76-77, Berkel-Enschot
(rijksmonument)*

Open van 12.00 - 18.00 uur

Activiteiten: Cultuurproeverij in Cultureel Centrum De Schalm * vanaf 12.30 uur vitrine monumentenfoto's en informatiestand Heemkundekring De Kleine Meijerij

Foto: Ronald Peeters

In 1937 vestigden de zusters Trappistinnen (Cisterciënzerinnen) zich in hun nieuwe klooster aan de Raadhuisstraat 26 in Berkel-Enschot. Deze abdij werd in 2001 als neogotisch bouwwerk op de rijksmonumentenlijst geplaatst. In mei 2009 verhuisden de zusters naar Oosterbeek (Gelderland). Het monumentale kloostercomplex stond leeg van 2009 tot 2016 en raakte in verval. De

gebouwen zouden een nieuwe bestemming krijgen.

Trappistinnenabdij, 1958.

Foto: A. Oudkerk (Coll. Regionaal Archief Tilburg)

In 2016 begon projectontwikkelaar Roozen van Hoppe aan de herontwikkeling en herbestemming van de abdij. Restauratie-architect Marina Moons heeft de gebouwen duurzaam gerestaureerd en weer geschikt gemaakt voor deze tijd. De monumenten zijn aangepast aan hun nieuwe functies van Bibliotheek Berkel-Enschot, Cultureel Centrum De Schalm, Stadswinkel, Brasserie Hemels Eten en Drinken, Kinderopvang Koningswereld en huurappartementen op de verdiepingen. Daarnaast is veel aandacht besteed aan verduurzaming door isolatie, verwarming en materiaalgebruik. De buitenzijden van de gebouwen zijn grotendeels behouden in neogotische stijl, de binnenzijden zijn aangepast aan hun nieuwe functies met behoud van hun monumentale waarde.

6. MUSEUM ONDER D'N HOOIZOLDER

't Hoekske 6-6a, Berkel-Enschot (gemeentelijk monument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

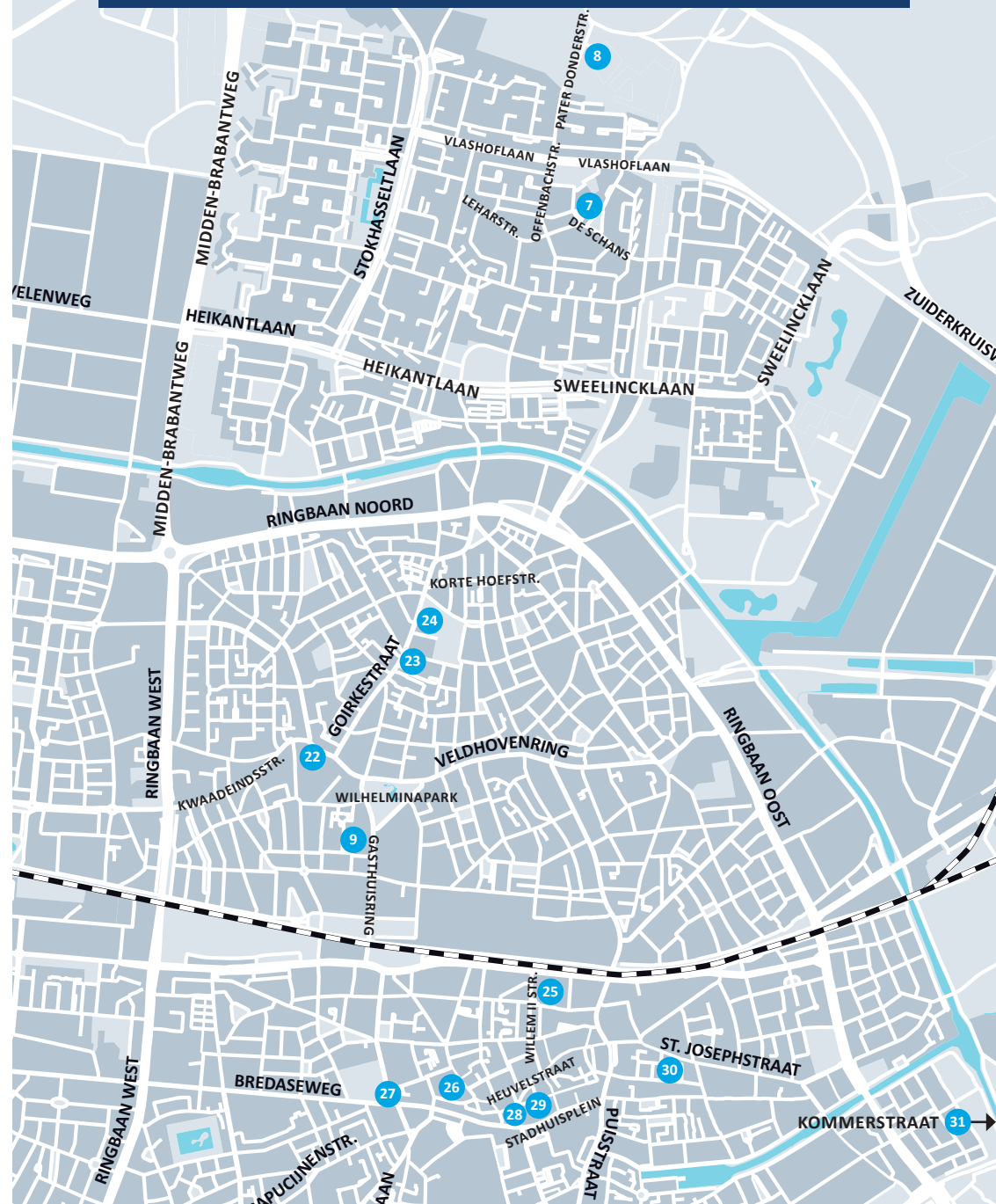
Activiteiten: rondleidingen in het museum. *
tuinwandeling met landbouwgereedschappen.

Foto: Peter Timmermans

Een voormalig keuterboerderijtje in buurtschap 't Hoekske uit 1870, oorspronkelijk bewoond door de familie Voermans. Achter de boerderij met bakhuisje staat een veldschuur met hooitas en varkenshokken met uitloopdeuren. Hier bevindt zich sinds 2007 het museum Onder d'n Hooizolder van de familie Koenen met verzamelingen gereedschappen en gebruiksvoorwerpen uit grootmoeders tijd (1900-1950). Er is ook een verzameling voorwerpen uit de voormalige abdij van de zusters Trappistinnen.

OPEN MONUMENTENDAG 2023 TILBURG ZONDAG 11 SEPTEMBER

In Tilburg vindt de Open Monumentendag plaats op zondag 10 september, met uitzondering van Tilburg-Noord en het Paleis-Raadhuis (zie aldaar).

TILBURG-NOORD

7. MARIAKERK (O.L.V. ONBEVLEKT ONTVANGEN)

De Schans 121, Tilburg (rijksmonument)

Open op 9 september van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: rondleidingen (elk heel uur) door de kerk * expositie en diaprojectie * begraafplaats achter de kerk aan de Zellerstraat is ook toegankelijk

Foto: Ronald Peeters

De Mariakerk, pastorie en klooster aan De Schans in 1918. (Foto Schmidlin, coll. Regionaal Archief Tilburg)

In 1873-1874 werd op De Schans een nieuw parochiecentrum Heikant gesticht, als eerste afscheiding van de parochie Goirke die sinds 1797 het noordelijk stadsdeel bediende.

Het parochiecentrum ligt in een gebied dat sinds 1982 de status heeft van beschermd stadsgezicht. De kerk werd in 1873 gebouwd naar een ontwerp van de Tilburgse architect J.C. van den Heuvel. De naastgelegen pastorie, ook een rijksmonument, is een ontwerp van Henri van Tulder.

De Mariakerk is op 8 september 1873, dit jaar dus 150 jaar geleden, ingewijd. Daar wordt door de Norbertijnenparochie Heikant-Quirijnstok in het weekend van 8-9-10 september extra aandacht aan gegeven.

Rechts van de pastorie staat het in 1872 gebouwde en in 1907 uitgebreide voormalig klooster van de Zusters van Liefde, later (tot 1960) bejaardenhuis Sint Leonardusgesticht (rijksmonument). Andere bezienswaardigheden op De Schans zijn het Mariabeeld uit 1924 (rijksmonument) en, aan de overkant, het voormalige patronaat met beeld Peerke Donders (1911, rijksmonument).

Sinds 1964 is de parochie in handen van de norbertijnen, de 'witheren', die gedurende vijfhonderd jaar het patronaatsrecht in Tilburg hadden. Dat wil zeggen het recht om een pastoor te benoemen.

Achter de kerk, aan de Zellerstraat-Schumannpad, ligt de in 1873 aangelegde begraafplaats Petrus Donders Norbertijnenparochie Tilburg. Het oudste aanwezige graf is dat van pastoor L.G. van der Steen (1828-1904) (Vak A, rij 25).

8. PEEKE DONDEERS PAVILJOEN / PEEKE DONDEERSPARK

Peerke Donderspark 3 (deels rijksmonument)

Open (gratis entree) op:

9 september van 12.00 - 17.00 uur

10 september van 13.00 - 17.00 uur

Activiteiten: expositie 'Tilburg het Rome van Nederland? Geschiedenis van religieus erfgoed' * expositie vaste collectie 'Leven en werk van Peerke Donders'.

Foto: Ronald Peeters

Foto: Ronald Peeters

Dit bedevaartcomplex ter ere van de in 1882 zaligverklarde Petrus ('Peerke') Donders bestaat uit een houten kapel (1923), een reconstructie van zijn geboortehuis (1931),

een processiepark met kruiswegstaties (1923) en een monument (1933) van K. Lücker, met afbeeldingen uit het leven van Peerke Donders. De kapel, dit jaar honderd jaar oud, werd ontworpen door de Tilburgse architect Jos Donders in een stijl die aansluit bij die van missiekerkjes. Het museumwoonhuis is een zo realistisch mogelijke kopie van het geboortehuis, dat niet bewaard is gebleven. Het zijn allemaal rijksmonumenten.

Het Peerke Donders Paviljoen is op de tweehonderdste geboortedag van de zalige Peerke Donders (1809-1887) op 27 oktober 2009 geopend. Behalve een permanente tentoonstelling over het leven en werk van Peerke Donders worden er regelmatig bijeenkomsten en wisseltentoonstellingen georganiseerd.

MUSEUMKWARTIER

9. STUDIO DE GRUYTER

Gasthuisring 5, Tilburg (rijksmonument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: pand is vrij te bezichtigen en er zijn mensen aanwezig om een toelichting te geven * raamexpositie objecten Stadsmuseum Tilburg

Foto: BASE photography

Foto: Fr. Victoricus (Karel) van Gisbergen, 1936
(Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Dit kubusvormige winkelpand is in expresso-nistische stijl in 1932 gebouwd voor de Firma De Gruyter & Zoon door hun huisarchitect W.G. Welsing. De etalage is een echte blikvanger met glazen bouwstenen, blauwe keramische tegels met reliëfs en goudkleurige belettering. Op de verdieping daarboven zijn enkele glas-in-loodramen te zien. In de jaren negentig werd hier de oude goudkleurige geveltekst 'P. de Gruyter & Zn' in ere hersteld. Tegenwoordig is het in gebruik als Studio de Gruyter BV.

Dit van oorsprong Bossche kruideniersbedrijf bestond tussen 1818 en 1971. Op het hoogtepunt in de jaren zestig had het bedrijf 525 filialen in heel Nederland. De Gruyter vestigde zijn eerste Tilburgse filiaal in 1909 op de (Oude) Markt (Heuvelstraat 111) en had in 1958 tien winkels in de stad. Dat het bedrijf een luxe uitstraling voorstond, bewijst de architectuur van de winkels die De Gruyter ook in Tilburg liet bouwen.

10. WILHELMINAPARK 125 jaar

Dit jaar viert het Wilhelminapark haar 125e verjaardag. Gedurende het hele jaar 2023 vinden er daarom activiteiten plaats.

Programma Wilhelminapark tijdens Open Monumentendag

Voor eventuele aanvullingen/wijzigingen op het programma en de aanvangstijden van de activiteiten in het Wilhelminapark en in de daaraan gelegen opengestelde panden, zie: www.wilhelminaparktilburg.nl

De historische optocht ter gelegenheid van de opening van het Wilhelminapark op 12 september 1898.
(Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Het Wilhelminapark in 1897. (Coll. Regionaal Archief Tilburg)

OPEN MONUMENTENDAG 2023 TILBURG ZONDAG 10 SEPTEMBER

Gratis wandelingen Wilhelminapark e.o. door Stadsgidserij Tilburg

Stadsgidserij Tilburg organiseert zes wandelingen in- en om het Wilhelminapark. Per tijdstip in twee groepen (maximaal 15 personen per groep). De tijdstippen zijn:

Wandeling 1: van 11.30 - 12.30 uur

Wandeling 2: van 13.30 - 14.30 uur

Wandeling 3: van 14.30 - 15.30 uur

Vertrekpunt bij museum De Pont.

Deelname is alleen mogelijk door vooraf inschrijven via: beerens@stadsgidserij.nl onder vermelding van wandeling 1, 2 of 3 (op basis van tijd).

Raamexpositie

Bij Studio De Gruyter - Gasthuisring 5, Galerie Van Egten - Wilhelminapark 125 en in het Smidspad vertellen we door middel van raamposters en objecten verhalen over de ontwikkeling van het Wilhelminapark en het Smidspad. Met uitzondering van Studio de Gruyter zijn deze panden gesloten. De raamexpositie wordt verzorgd door Bas Horsten, Lis Engbers en Stadsmuseum Tilburg.

Met de aanleg van het Wilhelminapark werd pas in het najaar van 1897 begonnen. Het ontwerp was van de beroemde Haarlemse tuin- en landschapsarchitect Leonard Springer (1855-1940) die in Tilburg ook het

Julianapark (1910), Wandelbos (1920) en Leijpark (1936) heeft ontworpen. Het park was in het kroningsjaar van koningin Wilhelmina in 1898 gereed. In 1996 onderging het park een grondige restauratie. In het Wilhelminapark staan bijzondere bomen (met toelichtende bordjes) die nog uit 1898 dateren, zoals een katsurkaboom, hangende zilverlinde, scharlaken eik, rode pavia en Hollandse olm. Een historische boom is de lindeboom die op 13 september 1898 werd geplant. De boom werd geschonken door de Nederlandse Vereniging van Tuinbouw en Plantkunde ter ere van de jonge kroonprinses Wilhelmina, die op 6 september van dat jaar ingehuldigd werd als koningin. Deze Wilhelminaboom (met vernieuwd hekwerk ontworpen door Jan Spit ca. 1997) staat er nog steeds. Het park van Springer is onderdeel van het rijksbeschermd stadsgezicht Wilhelminapark.

11. STANDBEELD PEEKE DONDERS

Wilhelminapark, noordwestelijke hoek (rijksmonument)

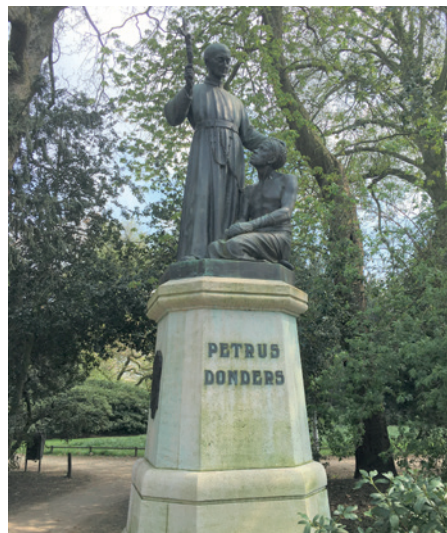

Foto: Ronald Peeters

Foto: Ronald Peeters

Op 1 augustus 1926 onthulde mgr. A.F. Diepen op de hoek van het Wilhelminapark het bronzen standbeeld van de beroemdste Tilburger Peerke Donders (1809-1887). Tussen 1922 en 1926 was er een inzamelingsactie onder de Tilburgse bevolking gehouden ter bekostiging van dit beeld. Het is een ontwerp van de firma J.P. Maas en Zonen uit Haarlem. Het nu ter discussie staande beeld symboliseert de barmhartigheid die door de zegening door middel van handoplegging door Peerke Donders bij een melaatse man wordt weergegeven. Donders verbleef in Suriname van 1842 tot aan zijn dood in 1887. Op de kalkstenen sokkel zitten twee bronzen ornamenten, het wapen van Tilburg en een zeilschip. Dat is het zeilschip Jacoba Maurina waarmee Donders in 1842 de overtocht naar Suriname maakte.

Sinds 2009 heeft de zalige Peerke Donders een eigen museum in Tilburg, het Peerke Donders Paviljoen. (zie onder nr. 8). Meer info over het standbeeld:

12. VOORMALIGE MELKFABRIEK / GALERIE VIA VENEZIA

Wilhelminapark 63A (rijksmonument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: melkterras is ook open.

Foto: Ronald Peeters

De voormalige melksalon (particuliere collectie)

De N.V. Coöperatieve Tilburgsche Melkinrichting en Zuivelfabriek (C.T.M.) werd in 1913 aan de zuidoostzijde van het Wilhelminapark gebouwd. Dit pand in Art Decostijl is een ontwerp van architect Jos. Donders (1867-1960). In 1981 werd de fabriek, sinds 1976 van Campinia, gesloten. In 1994 werden de productiegebouwen gesloopt en is er het wooncomplex Stedekestate gebouwd. Van de oorspronkelijke melkfabriek staat er nu alleen nog maar de voorbouw (het voormalige kantoor met de melksalon). Boven in de gevel is een fraai tegeltableau te zien met de tekst 'CO-OPERATIEVE TILBURGSCHE MELKINRICHTING EN ZUIVELFABRIEK' tussen twee wapens met (melk)kruiken en ploeg en de afkorting 'CTM'. Boven de inrit is een gedenksteen geplaatst. Momenteel is in de voormalige melksalon de galerie voor glaskunst Via Venezia gevestigd.

13. VOORMALIGE FARIKANTENWONING / CBV ECOLOGISTICS

Wilhelminapark 31 (rijksmonument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: pand en tuin open * concertje

Foto: Ronald Peeters

Fabrikantenwoning, in 1929-1930 in expressio-nistische stijl gebouwd voor Arn. Eras. Architect was J. de Lugt. Rond 1993 werd het poortje met het linkerbuurpand afgebroken om een nieuwe hoofdingang te bouwen. Het pand dient sinds 1999 als kantoor. Rechts naast de voordeur is een eerste steen te zien met de tekst 'deze steen is gelegd door Arnoud Eras 2 januari 1930'. Nu zit hier CBV Ecologistics.

14. VOORMALIG FABRIKANTENWONING / IPSO MIDDEN-BRABANT

Wilhelminapark 29

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: pand open * expositie * eigen koor

Foto: Ronald Peeters

Wilhelminapark, rechts nr. 29, in 1905.
(Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Rond 1900 woonden hier textielfabrikant Adolf Janssen, firmant van wollenstoffenfabriek Gebr. Janssen en zijn vrouw Mathilda van Baal. In 1971 werd het verbouwd tot apotheek Kersse-makers-Klotz. Later zat hier Donders Interieur. Nu is het IPSO Midden-Brabant.

15. VOORMALIGE FABRIKANTENWONING

Wilhelminapark 23

Open tijdens optreden

Activiteiten: poëzievoordracht Ferran Bach

Foto: Ronald Peeters

Dubbel herenhuis, gebouwd rond 1895 door Johannes H.M. Eras (1865-1917). Hij was firmant bij de wollenstoffenfabriek H. Eras & Zonen aan de Van Hogendorpstraat-Goirkestraat. Vermoedelijk was de deur rechts (nu nr. 22) oorspronkelijk de ingang voor het personeel en is het huis later gesplitst in twee woningen. Na zijn dood hertrouwde zijn echtgenote Anna Loijens (1884-?) met kandidaat-notaris Jacob Bos (1881-1921). Zij woonden na 1928 op nr. 23. Op nummer 22 woonde wollenstoffenfabrikant Gerrit J.A.M. Eras (1903-1964) die getrouwd was met Henriëtte J.A.M. Janssen (1904-1964). Hij was ook medefirmant van de firma H. Eras & Zonen.

16. VOORMALIGE FABRIKANTENWONINGEN / FRESHEADS

Wilhelminapark 21

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: muziekoptreden

Foto: Ronald Peeters

Dubbel herenhuis in eclectische stijl uit 1903. Nummer 20 (met eerste steen) is als dienst-woning gebouwd voor Jos van der Schoot, die op nummer 19-19a een rijwielfabriek had. Nummer 21 is gebouwd voor wollenstoffenfabrikant B.G.H. Mutsaers van de firma Gebr. Mutsaers. In 1953 werd het dubbele woonhuis aangekocht door de Rijksgebouwendienst en het werd belastingkantoor. Nu is het kantoor van Freshheads Digitale diensten.

17. VOORMALIGE FABRIKANTENWONING / ADVOCATENKANTOOR BREEDIJK

Wilhelminapark 124 (rijksmonument)

Open tijdens optreden

Activiteiten: openstelling entree en trappenhuis
* opvoering flamengomuziek Maurice Leenaars

Woonhuis, in 1911 in Jugendstil gebouwd voor de arts Anthonij Piters de Steenhuijzen door architect C.J.M. Kocken (1874-1950). In 1919 bewoond door meelfabrikant François Bruyelle, vervolgens in 1923 door schoenfabrikant August Mannaerts en later door arts J.F. Sintnicolaas. Op de hoek van de portiek zit een arkeltorentje. Het pand heeft veel decoratieve elementen. Let speciaal op een glas-in-loodraam met esculaap links naast de praktijkdeur. Nu is het monumentale pand in gebruik als Advocatenkantoor Breedijk.

Foto's : Ronald Peeters

18. VOORMALIGE FABRIKANTENWONING / HET WERKT, RUIMTE VOOR GROEI

Wilhelminapark 121

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: pand open * expositie *
voordracht

Foto: Ronald Peeters

Hier woonde in 1902 de ongehuwde bierbrouwer Arnoldus van Roessel (1845-1918) met zijn twee, eveneens ongehuwde zusters. De volgende bewoners waren arts Piters de

Steenhuijzen, Albertus Pessers, fabrikant in wollenstoffen, en vanaf 1930 fabrikant Henricus Pessers. Later was het nog advocatenkantoor en nu is er Het Werkt, ruimte voor groei (voor beschermd wonen) gevestigd.

Overigens woonde links op nummer 122 vanaf 1902 bierbrouwer Jacobus van Roessel (1842-1919). Links van het huis bevond zich een poort die toegang gaf tot de achtergelegen bierbrouwerij (nr. 123). Het was tot in de zestiger jaren van de twintigste eeuw nog een depot van Bierbrouwerij De Drie Hoefijzers n.v.

19. VOORMALIGE FABRIKANTENWONING

Wilhelminapark 120

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: expositie schilderijen *
podcastopnames - verhalen

Foto: Ronald Peeters

In 1879 was op deze locatie 'vleeschhouwer' L. Ooms gevestigd. In 1910 is het toenmalige pand aangepast tot 'koffiehuis'. Frans Ooms staat in de adresboeken van 1911 en 1920 als slager en als verlofhouder vermeld.

In 1920 werd de huidige woning gebouwd voor wolcommissionair J.F.M. Pessers naar ontwerp van F.C. de Beer. In 1965 woonde er machinefabrikant A.H.M. Bierens en in 1970 is door makelaar Penners en Schoenmakers de woning veranderd in kantoorgebouw. In de jaren tachtig werd het weer een woning.

20. WOONHUIS

Wilhelminapark 111

Open tijdens optreden

Activiteiten: theateroptreden Kwekerij

Foto: Ronald Peeters

Woonhuis gebouwd in 1934 gebouwd in opdracht van Theresia Eras naar ontwerp van architect Pierre Wayers in de stijl van de Amsterdamse School. Theresia Eras, weduwe van Lambert de Beer, heeft hier tot haar overlijden in 1957 gewoond. Let vooral op het deurportaal en de brievenbus.

21. VOORMALIGE MARIA GORETTIHOUS / PARK

Wilhelminapark 53

Open van 13.00 - 17.00 uur

Activiteiten: expositie

Foto: Ronald Peeters

In 1900 kwamen de zusters Karmelietessen van het Goddelijke Hart van Jezus naar Tilburg. In een huisje op het Sint Annaplein stichtten zij een opvang voor 'verlaten kinderen'. In 1912 betrokken zij aan het Wilhelminapark een kloostergesticht met de naam Sint Josephshuis Sint Anna. In 1950 werd de naam veranderd in Maria Gorettihuis. De kinderen gingen naar kleuter- en lagere scholen in diverse Tilburgse parochies. In 1957 kreeg het kindertehuis een kleuterschool en in 1963 werd daarnaast een nieuw kloostergebouw geopend. Beide

ontwerpen waren van Jan Remmers. Het oude kloostercomplex werd gesloopt. De zusters vertrokken in 1972, waarna leken het werk overnamen. Later ging de instelling op in Kompaan. Boven de entree aan Wilhelminapark 55 verbeeldt een glas-in-betonraam een palmboom, het symbool van Sint Jozef. Tegen de zijgevel in de Stedekestraat bevindt zich het reliëf Spelende kinderen. Beide kunstwerken zijn van de Tilburgse kunstenaar Frans Mandos (1910-1977).

PARK Platform for Visual Arts is een kunstinitiatief opgericht in 2013 door Rob Moonen in samenwerking met een zestal andere Tilburgse kunstenaars. PARK ziet de noodzaak van een middenpodium dat zich positioneert tussen Kunstpodium T en De Pont museum en zet zich daarvoor in door een tentoonstellingsprogramma in de voormalige Goretti-kapel te realiseren.

22. DE PONT

Wilhelminapark 1

Open (gratis entree) van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: expositie

Foto: Ronald Peeters

Thomas de Beer. Foto: Hans Biezen

In 1854 begon Thomas de Beer (1785-1863) een wollenstoffenfabriek aan De Veldhoven. Na een overname van het bedrijf van Pieter Mutsaerts aan de Kuiperstraat verplaatsten zijn zonen het bedrijf in 1867 naar een andere plek aan De Veldhoven. In de loop der tijd volgden er tussen het Wilhelminapark (voorheen Veldhoven) en de Kuiperstraat diverse uitbreidingen. Aan het begin van de twintigste eeuw was Thomas de Beer een van de grootste textiel fabrieken in Tilburg en exporteerde onder meer naar China en Japan. In 1965 is het bedrijf gefuseerd met W. Brands & Zonen en Pessers van Zuijlen. Er waren toen 650 mensen werkzaam. In 1968 werd de weverij gesloten. De spinnerij bleef tot 1989 actief. Na sluiting kwam dat deel van het fabriekscapital in handen van de Mr. J.H. de Pont Stichting, genoemd naar de jurist en zakenman Jan de Pont (1915-1987). Hij was advocaat en later directeur-eigenaar van AGAM Utrecht, importeur van Mercedes-Benz. De voormalige wolspinnerij met een uitgestrekt sheddak werd door Mels Crowwel van het Amsterdamse bureau Benthem Crowwel Architecten verbouwd tot De Pont Museum dat in 1992 werd geopend. In 2016 volgde de uitbreiding van de Nieuwe Vleugel en een ruimer museumcafé, grenzend aan de museumtuin. De voormalige wolhokken doen nu dienst als expositieruimten.

Aan de Hasseltstraat zijn in 2015 drie panden gesloopt voor de bouw van een **entreepoort** op het voorterrein van het museum. Deze be-

staat uit meerdere geschakelde doorgangen en het is een ontwerp van Benthem Crowwel Architecten. De entreepoort is een poging om iets van een oorspronkelijke rooi- en gootlijn weer te geven. Op het voorplein staat het zes meter hoge gepolijste roestvrijstalen **kunstwerk Sky Mirror** van de Britse kunstenaar Anish Kapoor (1954).

23. TEXTIELMUSEUM

Goirkestraat 96, Tilburg (rijksmonument)

Open (gratis entree) van 12.00 - 17.00 uur

Activiteiten: een uitgebreid programma is te vinden op: www.textielmuseum.nl.

Foto: Ronald Peeters

Foto: Ronald Peeters

Foto: Jan Brieffies, 1983 (Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Het TextielMuseum is gevestigd in een van de belangrijkste voormalige textiel fabrieken van Tilburg, gebouwd en gerund door Christiaan Mommers (1836-1900). De lage fabriek met houten sheddak (1876-1878) was een weverij. De hoge fabriek (1885) was een spinnerij. In 1985 werd het fabriekscomplex de huisvesting van het TextielMuseum.

Sinds 2008 is het nieuwe, geheel transparante entreegebouw (Architectenbureau Cepezed uit Delft) het boegbeeld van het museum.

Het TextielLab is de professionele werkplaats van het museum waar talentvolle ontwerpers en kunstenaars werken aan de textielprojecten van morgen. De combinatie van historische en moderne architectuur symboliseert het karakter van het museum: het verbindt textiel erfgoed met de moderne tijd en de toekomst van textiel.

Tegenover het entreegebouw staat het **standbeeld van Miet van Puijenbroek**, in 2009 ontworpen door Margot Homan. Miet van Puijenbroek (1914-1999) werkte aanvankelijk als hoofdstopster in de textiel en werd in 1955 betaald voorzitter van de Tilburgse afdeling van de Katholieke Arbeiders Vrouwen (KAV). In 1953 kwam ze voor de KVP in de Tilburgse gemeenteraad. In 1978 werd zij de eerste vrouwelijke wethouder van Tilburg. Zij heeft zich ingezet voor het TextielMuseum van Tilburg. In 1999 werd zij door de lezers

van het Brabants Dagblad uitgeroepen tot Tilburger van de twintigste eeuw.

24. GOIRKESE KERK

Goirkestraat 68, Tilburg (rijksmonument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: algemene bezichtiging kerkgebouw * torenbeklimming * orgelbespeling

Foto: Ronald Peeters

Interieur Goirke kerk 1920 (Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Na het einde van de Tachtigjarige Oorlog in 1648 kwam er een einde aan de openbare uit-

oefening van de katholieke religie en moesten de katholieke Tilburgers uitwijken naar een kerk net over de grens in Steenvoort onder Poppel. In 1691 hebben de Staten-Generaal in Den Haag toestemming gegeven om op 't Heike een schuurkerk te bouwen.

In 1698 kwam voor het noordelijke deel op 't Goirke een vergelijkbare schuurkerk tot stand, die in de loop der tijd enkele keren werd verbouwd. De schuurkerk van 't Goirke was in het begin van de negentiende eeuw te klein geworden. Inmiddels had koning Willem I in 1821 het besluit genomen dat de oude Tilburgse kerk (Heike) aan de katholieke gemeenschap zou worden teruggegeven. Maar 't Goirke bleef voorlopig nog aangewezen op de schuurkerk.

In 1835 werd de eerste steen voor een nieuwe kerk gelegd en in 1839 is de nieuwe kerk ingewijd. Het was een ontwerp van architect Hendrik Essens (1776-1845) uit Oisterwijk. De kerk had een drie-beukige indeling en de voorgevel werd bekroond door een 'peperbus' ofwel een torentje met koepel. Het was een zogenaamde Waterstaatskerk; een kerk gebouwd onder toezicht van ingenieurs van Rijkswaterstaat. In 1902-1903 kreeg de kerk een nieuwe voorgevel met torenspits in neogotische bouwstijl. Architect was François de Beer (1873-1960). In 1938 werd begonnen met een totale nieuwbouw van het gebedshuis, uitgevoerd door Kees de Bever. De torenspits uit 1902 is in 1966 weer afgebroken.

In de voorgevel zijn twee gietijzeren beelden van het H. Hart en van O.L. Vrouw van het H. Hart uit 1904 te zien. Deze zijn vervaardigd door ijzergieterij Fa. W. van der Schoot uit Tilburg.

Enkele interieurstukken zijn van Belgische kunstenaars, zoals het schilderij de 'Ont-hoofding van de H. Dionysius' van de Luikse historieschilder Antoine Wiertz uit 1842 en de

preekstoel van de Antwerpse beeldhouwer J.J. Peeters uit 1853.

De kerk is onlangs gerestaureerd. De nieuwe aula ruimte in het noordtransept is een functionele accommodatie voor koorrepetities, vergaderingen en diensten in de winterperiode.

Familiegraf De Beer, uitgevoerd door steenhouwer/beeldhouwer Léander Petit (CD-37). Foto: Ronald Peeters

Links naast de kerk is het **kerkhof** ook toegankelijk. Het is een begraafplaats voor vele textielabrikanten en textielarbeiders. Aan de straatzijde staat een smeedijzeren hekwerk met drie draaihekken tussen bakstenen hoekpilasters en gietijzeren neogotische pilasters met pinakelbekroning (rijksmonument). Op deze hoekpilasters staan vier gietijzeren heiligenbeelden uit 1904. Van links naar rechts: Johannes de Doper, twee apocalyptische engelen, en St. Jozef. Het is vervaardigd door ijzergieterij Fa. W. van der Schoot uit Tilburg. Op de begraafplaats zijn enkele graven die aangewezen zijn als rijksmonument: A-06-02, CD-35, CD-37, D-02-08, E-15-13 en E-15-02.

Foto: Ronald Peeters

Rechts van de kerk en de tweede pastorie uit 1927 ligt de **Norbertijnenpoort** (rijksmonument). Het is een overblijfsel van de oude pastorie (1718-1927). Hier woonden de laatste norbertijnen (witheren) van het Goirke van 1801-1826: Eugenius van Grunderbeek (1764-1823), Peter Dingenen (1865-1817) en Matthias Stals (1761-1826). Hun geschilderde portretten hangen tegenwoordig in de pastorie op De Schans. Boven de inrijpoort het beeld van **Sint Dionysius**, patroonheilige van de parochie en van Tilburg.

Foto: Ronald Peeters

Foto: Ronald Peeters

De synagoge in 1875. Rechts het postkantoor. (Coll. Regionaal Archief Tilburg)

In 1820 kreeg Tilburg een eerste synagoge aan 't Ven (Piusplein). Omdat de joodse gemeenschap snel groeide, verhuisde de synagoge al gauw naar een pand in de Zomerstraat. In 1873 werd onder architectuur van de in Brussel geboren Edouard Fremau (1836-1892) een definitieve synagoge gebouwd in de in 1870 aangelegde Comediestraat (Willem II-straat). Kenmerkend aan het ontwerp zijn de oosterse gevelversieringen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het interieur geheel

vernieeld. Sinds 1994 is het gebouw eigendom van de Liberaal Joodse Gemeente Brabant. Na een grondige restauratie werd de synagoge in 1998 wederom opnieuw ingewijd. Uniek is de mikwe, een ritueel bad.

In het naast de synagoge gelegen **Helga Deenpark** staat een bronzen beeld (vervaardigd door Margot Homan) ter ere van Helga Deen, het Joodse meisje uit Tilburg die in 1943 in Sobibór werd vermoord. Er liggen ook drie zogenaamde struikelstenen van de omgekomen Joodse Tilburgers Alfred Samuel de Wit, Herta Gottschalk en Elise Hollander. Tegen de zijgevel van de synagoge is een gedicht van de Tilburgse auteur Jasper Mikkers te lezen.

26. PAULUSKERK

Heuvelstraat 141 (rijksmonument)

Open van 12.00 - 16.00 uur

Activiteiten: uitleg over gebouw * orgelspel

Foto: Ronald Peeters

Omdat de protestanten in 1823 de Heikese kerk moesten overdragen aan de katholieken,

kwam er behoefte aan een eigen gebedsruimte. In 1822 werd een terrein aangekocht aan wat later de Zomerstraat zou heten (nu Heuvelstraat). De Tilburgse architect Justinus Backx (1768-1829), die later ook betrokken was bij de nieuwbouw van de Heikese kerk, maakte het ontwerp van deze Nederlands Hervormde Pauluskerk. Koning Willem I heeft 8.000 gulden bijgedragen aan de bouw van de kerk, die in 1823 werd ingewijd.

Het gebouw werd in de loop der tijd ingericht met een rijke en historisch waardevolle inventaris. Hét pronkstuk is het uit 1765 daterende Bätz-orgel. Verder kwamen er onder meer een preekstoel (1650), een doopvont (circa 1800) en zeventiende-eeuwse herenbanken. Koning Willem II en koningin Anna Paulowna kerkten hier en zaten dan in deze bank, die de koningsbanken werd genoemd. Diverse van deze interieurstukken werden meegenomen uit de Heikese kerk. In 1849 schonk koningin Anna Paulowna (1795-1865) twee avondmaaltborden aan ds. Coos Schotel voor de kerk, als dank voor zijn diensten en het bewezen medeleven bij het overlijden van koning Willem II. De kerk heeft twee gebrandschilderde ramen met Bijbelse taferelen (de Verloren Zoon en de Barmhartige Samaritaan) die in 1915 zijn geschonken door de familie Van den Bergh (van de AaBe-fabriek). Sinds 2010 is de kerk eigendom van de Indonesische christengemeenschap GKIN. Het gebouw heeft zijn functie als kerk behouden en is als zodanig weer in gebruik.

27. BEGRAAFPLAATS BINNENSTAD

Bredaseweg 45 (deels rijksmonument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: rondleidingen (van ca. 1 uur) om 11.00 uur en om 14.00 uur * onderhoudsploeg van vrijwilligers aanwezig voor uitleg over het onderhoud van de begraafplaats * informatie-stand Stichting Funerair Erfgoed Tilburg

BINNENSTAD

25. SYNAGOGE

Willem II-straat 20 (rijksmonument)

Open van 13.00 - 17.00 uur

Activiteiten: Dag van de Joodse Cultuur met rondleidingen (groepen van 10-12 personen)

Voor een overzicht van de graven en grafkapellen op de rijksmonumentenlijst, zie <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monumentenregister?tekst=bredaseweg+tilburg>

Foto: Ronald Peeters

Graven van de familie Pollet. Foto: Ronald Peeters

Begraafplaats Bredaseweg in 1915 (particuliere collectie)

Deze begraafplaats is de oudste van Tilburg en werd tussen 1811 en 1813 aangelegd als algemene begraafplaats. Voordien werden de doden in en rond de (Heikese) kerk begraven. De toen nog buiten de bebouwde kom gelegen dodenakker is in 1832 grotendeels verkocht aan de parochie 't Heike. De heiligenbeelden op het neogotische hekwerk zijn geplaatst in de periode 1887-1903. Vanwege de aanleg van de Noordhoekring, in de jaren zestig van de vorige eeuw, werd een gedeelte van het hek van de Begraafplaats Binnenstad afgebroken. In de jaren zeventig dreigde ook de rest te moeten wijken voor de verbreding van de Bredaseweg. Dankzij de actie 'Heiligen gaan niet naar de hel' in 1973, een initiatief van sociaal-historicus prof. dr. H.F.J.M. van den Eerenbeemt, zijn de beelden behouden. Ze staan sindsdien op de rijksmonumentenlijst. Op de begraafplaats zijn veel bekende Tilburgers begraven, onder andere de in 1900 vermoorde Marietje Kessels.

Het oudste nog aanwezige graf (A6-20) is dat van Thomas van Dooren en zijn vrouw Antonia Delfontaine.

Vele grafmonumenten en grafkapellen staan op de rijksmonumentenlijst.

28. ST. DIONYSIUS (HEIKESE) KERK

Stadhuisstraat 6 (rijksmonument)

Open van 14.00 - 16.00 uur

Activiteiten: tevens Open Kerk * vrijwilligers kunnen informatie verstrekken

Foto: Ronald Peeters

Foto: Jan Stads

De Heikese kerk heet officieel Sint Dionysiuskerk. Oorspronkelijk stond hier een tussen 1430 en 1483 gebouwde kerk die in 1559 door brand werd verwoest. De herbouwde kerk uit 1617 is tussen 1826 en 1829 verbouwd tot Waterstaatskerk. Tussen 1894-1895 is de kerk in neogotische stijl verbouwd naar ontwerp van architect C. van Hoof (1861-1952). De toren is het enige overgebleven deel van de van oorsprong gotische kerk uit de vijftiende eeuw, waardoor het de oudste kerk van Tilburg is.

De kerk heeft een prachtig interieur. Het hoofdaltaar uit 1700 is in 1821 door Willem Kerrix gekocht van de Sint-Jacobskerk te Antwerpen. Belgische kunstenaars maakten verschillende interieurstukken. De preekstoel en communiebank bouwen voort op Vlaamse laatbarok. Twee schilderijen zijn afkomstig uit het bisschoppelijk paleis in Parijs (schenking van Thomas van Dooren). Een gedenksteen herinnert aan het verblijf van de Duitse ballingen J.B. Brinkman en J. Giese in 1887. Andere pronkstukken zijn onder meer het orgel (uit 1776), de doopvont (1874), de kruiswegstaties (1890-1898) en de vele heiligenbeelden en glas-in-loodramen. In de toren hangt nog een klok uit 1654.

De Heikese kerk is Onderdeel van de Parochie De Goede Herder.

29. PALEIS-RAADHUIS / VINCENTS TEKENLOKAAL

Willemsplein 1 (rijksmonument)

Open op 9 en 10 september van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: expositie in zes zalen van schilderijen en documentaires over de transformatie van Tilburg door multimedia kunstenaar Peter Hofland (1951) * permanente expositie historische portretten uit de Stadscollectie * Vincents Tekenlokaal is open en er worden doorlopende rondleidingen gegeven.

Gemeentehuis en Paleis-Raadhuis. Foto: Jan van Oevelen

Het Nieuw Koninklijk Paleis in 1849
(Coll. Regionaal Archief Tilburg)

Kroonprins Willem verbleef vanaf 1831 vanwege de Tiendaagse Veldtocht regelmatig in zijn hoofdkwartier Tilburg, Hij bewoonde het zogenaamde 'oude paleis', een fabrikan-tenwoning die tot 1873 recht tegenover het huidige Paleis-Raadhuis stond.

Na zijn troonsbestijging als koning Willem II in 1840 werd bij hem de behoefte steeds groter om een groter en waardiger paleis als zuidelijke residentie te bouwen. Grote haast had hij er echter niet mee, want pas in 1847 werd met de bouw begonnen. De vorst zou zelf het basisonwerp hebben bedacht, geïnspireerd door het Strawberry Hill House in Londen, dat uit de vroege achttiende eeuw stamt. Architect was zijn bouwmeester Jan C. Boon. Aannemer was de Tilburgse timmerman Adriaan Goyarts. De koning heeft het paleis helaas nooit kunnen bewonen. Hij overleed in zijn 'oude paleis' in 1849, nog voordat zijn nieuwe onderkomen werd opgeleverd.

Het nieuwe paleis werd, behalve door een huisbewaarder met zijn gezin in het souterrain, niet meer bewoond en het bleef leeg staan tot 1864 toen het door de erfgenamen werd geschonken aan de gemeente Tilburg. Voorwaarde was wel dat er een Rijks-HBS met de naam Koning Willem II in zou worden gehuisvest. De Rijks-HBS Koning Willem II zat hier van 1866 tot 1934.

Een van de eerste leerlingen was de wereldberoemd geworden schilder Vincent van Gogh, die er van 1866-1868 heeft gestudeerd. Zijn kosthuis bevond zich op het (huidige) Sint Annaplein.

In 1934 bepaalde koningin Wilhelmina, in overleg met de overige erfgenamen van koning Willem II, dat het gebouw bestemd mocht worden als representatief stadhuis.

De Rijks-HBS is in 1936 door de Nijmeegse architect Oscar Leeuw in art-decostijl verbouwd tot representatief Paleis-Raadhuis. De oprijlaan met vijver zijn verdwenen bij de bouw van de ondergrondse parkeergarage voor het gemeentehuis in 1971. In 2022 werd het paleis met het gemeentehuis verbonden. In het Paleis-Raadhuis hangen vele kunstwerken die een historische relatie met de stad hebben.

Vincents Tekenlokaal. Foto: Maria van der Heyden

In 2009 is in het Paleis-Raadhuis **Vincents Tekenlokaal** nagebouwd, een onderdeel van

Stadsmuseum Tilburg, met als doel talentontwikkeling en tekenplezier te bevorderen. Een jaarlijks terugkerende activiteit is De Nieuwe Vincent, een talentprogramma voor jongeren tussen de 10 en 14 jaar.

30. VOORMALIGE PAARDENSTALLEN LANCIERSKAZERNE / REGIONAAL ARCHIEF TILBURG

Kazernehof 75 (rijksmonument)
Open van 11.00 - 17.00 uur

Activiteiten: Van paardenstal via textielfabriek naar archief * medewerkers van Regionaal Archief Tilburg en Stadsmuseum Tilburg geven uitleg bij de functies van het gebouw. * Op elk heel uur hoor je het verhaal van de paardenstallen, de functie die het gebouw oorspronkelijk had. * op elk half uur wordt het verhaal verteld van de geschiedenis van het gebouw als textielfabriek van BeKa. * drie keer wordt een rondleiding (op inschrijving vooraf) gegeven door het depot van het archief. * kijk op www.regionaalarchieftilburg.nl voor het gehele programma en om je aan te melden voor de depot-rondleiding.

Foto: Ronald Peeters

De Lancierskazerne als wollenstoffenfabriek BeKa-fabriek in 1904. (Coll. TextielMuseum)

Tijdens het congres van Wenen in 1815, waar Europa door de grootmachten werd herverdeeld, zijn de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden samengevoegd. In 1831 wilden de Zuidelijke Nederlanden (België) zich weer afscheiden. Tijdens de daaropvolgende Tien-daagse Veldtocht van 2 tot 12 augustus 1831 werden duizenden militairen in en om Tilburg gelegerd. Er was hier nog geen kazerne, en tijdens de status-quo tot de definitieve afscheiding van België in 1839, hield Tilburg min of meer het karakter van een legerplaats. Ook daarna bleven er militairen, temeer omdat koning Willem II van mening was dat in het Zuiden vooruitgeschoven posten voor de landsverdediging moesten blijven bestaan.

Daarom werd in 1841 begonnen met de bouw van drie stallen aan de Oosterwijkstraat (nu St. Josephstraat), waarin ruimte was voor tweehonderd paarden. Na afloop van de geldverslindende mobilisatieperiode verkeerde Nederland echter aan de rand van een bankroet en was de bereidheid om aan de strategische inzichten van de koning geld te spenderen niet groot. Reden waarom Willem II uit eigen zak ruim 31.000 gulden betaalde voor de bouw van een kazerne met paardenstallen, en nog eens 21.000 gulden voor de latere uitbreidingen en het onderhoud van de gebouwen.

Op 7 mei 1842 legde de koning de eerste steen voor de kazerne. Deze eerste steen is nog steeds in de zijgevel (oorspronkelijk aangebracht boven de hoofdingang) van het gebouw op de hoek van de St. Josephstraat en de Kazernehof te zien. De lichte dragonders namen het gebouw in gebruik, gevolgd door een regiment lansiers in 1843. De sterkte was gemiddeld 280 manschappen. Tilburg was vanaf dat moment een echte garnizoensplaats dat het bleef tot 30 april 1856, toen de twee laatste eskadrons lansiers uit Tilburg vertrokken.

In 1851 is het kazernecomplex door de erfgenamen van koning Willem II verkocht aan de gemeente Tilburg, die het in 1859 weer doorverkocht aan de Norbertus de Kanter en Pieter van den Bergh om er respectievelijk een leerlooierij annex vellenbloterij en een wollenstoffenfabriek met lakenvollerij in te vestigen (later BeKa genoemd).

Deze oudst bewaarde cavaleriekazerne van Nederland bestaat nog voor een deel, namelijk gedeelten van de westzijde van de voorbouw en van het carrévormige stallencomplex. Latere aanbouw van de wollenstoffenfabriek van BeKa zijn nog zichtbaar. Het complex is als rijksmonument gerestaureerd. In de voorbouw zijn sinds 1988 kantoreenheden gevestigd. In het voormalige stallencomplex zit sinds 1988 het Regionaal Archief Tilburg met een depot onder het parkeerterrein. In de rechtervleugel zijn veertien woningen gevestigd. De fabrieksschoorsteen van BeKa uit 1904 is ook een rijksmonument.

31. LANGGEVELBOERDERIJ MET VLAAMSE SCHUUR EN BAKHUIS

Kommerstraat 2 (gemeentelijk monument)

Open van 11.00 - 17.00 uur

(behalve boerderij)

Activiteiten: de Vlaamse schuur en het bakhuis (met houtoven) zijn opengesteld * kunstenaars van de Tilburgse Studio Jahe bewerken op traditionele wijze vers hout tot o.a. lepels en stoelen * uitleg over gebinten in de schuur * expositie 'Nature of us' van kunstenaar en fotografe Claudia den Boer.

Foto: Maartje Schel

Foto: Maartje Schel

Foto: Maartje Schel

Langgevelboerderij met Vlaamse rietgedekte schuur, bakhuis en waterput in de Moeren-

burg. De bouw gaat vermoedelijk terug tot in de achttiende eeuw. Het hoofdgebouw is na renovatie in gebruik als woonhuis. Het pand heeft links in de voorgevel dichtgezette dubbele staldeuren met een halve laaddeur erboven en stalraampjes. In het woongedeelte rechts is in het bovenlicht van de voordeur later het opschrift 't Hooge Huys 1832 aangebracht. Van 1887 tot in de jaren veertig woonde hier de familie Van Rijswijk. Zowel de Vlaamse Schuur als de houtoven worden sinds 1,5 jaar ingezet voor maatschappelijke activiteiten met o.a. jonge vluchtelingen, eenzame jongeren en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Bronnen:

- Ronald Peeters, *Vincent van Gogh route Tilburg. Een wandeling met Vincent door Korvel en de binnenstad* (Tilburg, 2019)
- Ronald Peeters, *Kloosterroute. Twee fietsroutes langs (voormalige) kloosters in Tilburg, Berkel-Enschot, Udenhout en Biezenmortel* (Tilburg, 2021)
- Ronald Peeters, *Koning Willem II en Tilburg. Een wandeling en meer* (Tilburg, 2021)
- Ronald Peeters, *Sporen naar het Museumkwartier in Tilburg. Erfgoed- en cultuurwandelingroute tussen het Museumkwartier en de Spoorzone* (Tilburg, 2021; niet uitgegeven)
- Cees van Raak, *Het Wilhelminapark van Tilburg* (Tilburg, 2010)
- <https://wikimiddenbrabant.nl>

Samenstelling: Ronald Peeters

Uitgave en vormgeving:

Gemeente Tilburg, augustus 2023

OVERZICHT OPEN MONUMENTENDAG 2023

	Zaterdag 9 september	Zondag 10 september
Udenhout	1. Erfgoedcentrum 't Schoor Open 10.30 - 16.30 uur	
	2. Voormalig Raadhuis Open 10.30 - 16.30 uur Veiling 15.00 uur	
	3. Schoorstraat 5, notariskantoor Open 11.00 - 14.00 uur	

Biezen- mortel	7. Landpark Assisië Open 11.00 - 16.00 uur Rondleidingen om 11.30 en 14.30 uur	7. Landpark Assisië Open 11.00 - 16.00 uur Rondleidingen om 11.30 en 14.30 uur en bewonerskoor om 13.00 uur
-------------------	---	---

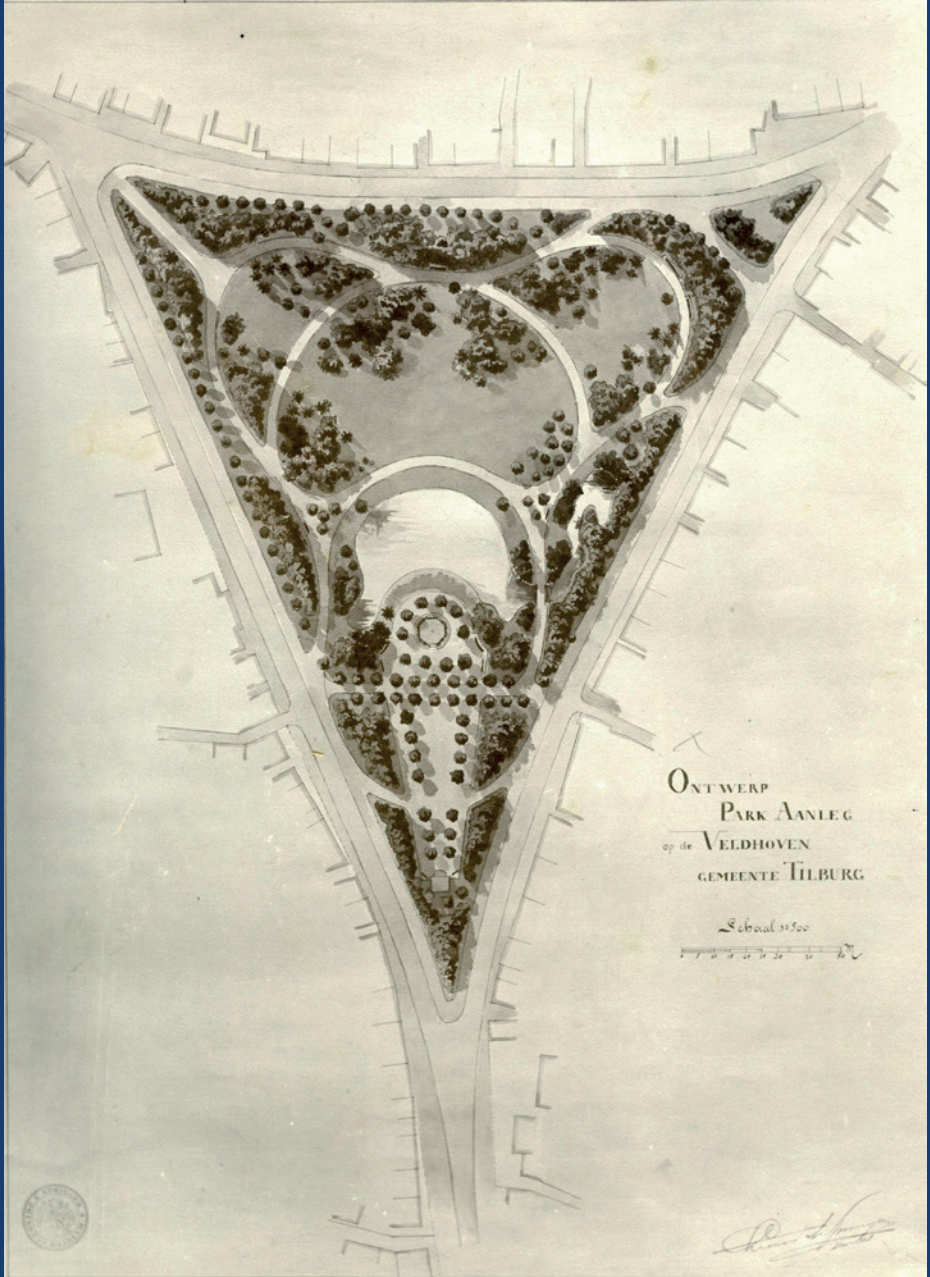
Berkel- Enschot	5. Koningsoord Open 12.00 - 18.00 uur	
	6. Museum Onder D'n Hooizolder Open 11.00 - 17.00 uur	

Tilburg	7. Mariakerk, De Schans Open 11.00 - 17.00 uur	
	8. Peerke Donders Paviljoen / Peerke Donders Park Open 12.00 - 17.00 uur	8. Peerke Donders Paviljoen / Peerke Donders Park Open 13.00 - 17.00 uur
		9. Studio De Gruyter, Gasthuisring 5 Open 11.00 - 17.00 uur
		10. Wilhelminapark Rondleidingen (vertrek De Pont) 11.30, 13.30 en 14.30 uur (via inschrijving)
		11. Standbeeld Peerke Donders
		12. Wilhelminapark 63a Open 11.00 - 17.00 uur
		13. Wilhelminapark 31 Open 11.00 - 17.00 uur
		14. Wilhelminapark 29 Open 11.00 - 17.00 uur

OVERZICHT OPEN MONUMENTENDAG 2023

	Zaterdag 9 september	Zondag 10 september
Tilburg vervolg		15. Wilhelminapark 23 Open tijdens optreden
		16. Wilhelminapark 21 Open 11.00 - 17.00
		17. Wilhelminapark 124 Open tijdens optreden
		18. Wilhelminapark 121 Open 11.00 - 17.00 uur
		19. Wilhelminapark 120 Open 11.00 - 17.00 uur
		20. Wilhelminapark 111 Open tijdens optreden
		21. PARK, Wilhelminapark 53 Open 13.00 - 17.00 uur
		22. De PONT, Wilhelminapark 1 Open 11.00 - 17.00 uur
		23. TextielMuseum, Goirkestraat 96 Open 12.00 - 17.00 uur
		24. Goirkese kerk, Goirkestraat 68 Open 11.00 - 17.00 uur
		25. Synagoge, Willem II-straat 20 Open 13.00 - 17.00 uur
		26. Pauluskerk, Heuvelstraat Open 12.00 - 16.00 uur
		27. Begraafplaats Binnenstad, Bredaseweg 45 Open 11.00 - 17.00 uur Rondleidingen 11.00 en 14.00 uur
		28. Heikese kerk, Oude Markt Open 14.00 - 16.00 uur
		29. Paleis-Raadhuis Open 11.00 - 17.00 uur
		29. Paleis-Raadhuis Open 11.00 - 17.00 uur
		Vincent's Tekenlokaal Open 11.00 - 17.00 uur
		Vincent's Tekenlokaal Open 11.00 - 17.00 uur
		30. Lancierskazerne / Regionaal Archief Tilburg Open 11.00 - 17.00 uur
		31. Kommerstraat 2 Open 11.00 - 17.00 uur

ONTWERP
PARK AANLEG
op de VELDHOVEN
GEMEENTE TILBURG

Schaal 1:500
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

[Handwritten signature]

